

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja a územné plánovanie

Keď v roku 2001 vznikol nový zákon na podporu **regionálneho rozvoja**, objavili sa v ňom aj také pojmy, ktoré sme predtým nepoznali a nepoužívali.

V paragrafe 5 zákona č.**503/2001** (**po zmene 351/2004**) o podpore regionálneho rozvoja je vymenovaných osem úplne nových základných programových dokumentov. Medzi nimi figuruje aj

- **program hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja** a
- **program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce** (PHSR),

ktorý **„samosprávny kraj a obec vypracúva na všeobecný rozvoj svojho územia a zabezpečenie potrieb svojich obyvateľov pri výkone samosprávy“**.

Samosprávne kraje to zobrali vážne a každý z nich si vypracoval svoj strednodobý PHSR platný od roku 2003. V súčasnom období väčšina z nich už vykonala aj ich aktualizáciu a predĺžila ich platnosť do roku 2013.

Mestá a obce sa tak neponáhľali. Okrem zanedbateľných výnimiek väčšina z nich sa do toho pustila iba v roku 2006, 2007, alebo až 2008. A to napriek tomu, že podľa paragrafu č.9 uvedeného zákona **„ štát poskytuje samosprávnym krajom finančné prostriedky na výdavky súvisiace s vypracovaním programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja a programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obcí.“**

Podobne to bolo aj s územným plánovaním. Obce do 2000 obyvateľov územný plán nemusia mať a preto sa ich vypracovanie ani nepodporuje finančne. Väčšie obce a mestá sa príliš neponáhľali s aktualizáciou a prispôbovaním svojich územných plánov novým podmienkam– ani to sa finančne nepodporuje- a regulatívy nie vždy a nie všade brali celkom vážne.

Stavebné aktivity sa však rozbehli a následky „liberálneho“ prístupu sa „ mierovými“ prostriedkami dosť ťažko naprávajú.

Výsledkom môže byť pre budúce generácie ťažko pochopiteľná a vysvetliteľná stopa našej „civilizácie“.

V jednom staršom čísle časopisu **Životné prostredie** (1/2001) túto hrozbu autori (Peter Jančura, Anna Kršáková) popísali nasledovne:

*„ Každé sídlo má svoj typický pôdorys a regionálne typickú ľudovú architektúru. Ich kombinácia vytvára miestne originálne špecifiká. Do rázu vidieckej architektúry prenikli „ novotvary“ nevhodných budov, cudzie alpské vzory a južanské vplyvy, ktoré sa vzhľadom a často ani mierkou nehodia do pôvodného prostredia našich dedín. Špecifiká sa strácajú, hrozí *euro-uniformita a indiferentné architektonické tvaroslovie. Trpí tým vzhľad obcí a možnosť rozvíjania originálnej pôvodnej architektúry.* “*

Vlaňajšie schválenie Národného strategického referenčného rámca SR vrátane operačných programov výrazne zvýšilo záujem miest a obcí o vypracovanie programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja. PHSR obcí a miest sa stávajú, síce zatiaľ neoficiálne, **prílohou** žiadosti o nenávratné finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ. Presnejšie, predkladané projekty musia mať oporu v schválenom programe rozvoja mesta, či obce.

V názve tohto príspevku sme dali vedľa seba **PHSR** a **územné plánovanie**. Je to logické. Najstarším a najznámejším dokumentom rozvoja miest a obcí boli a aj zostávajú práve územné plány. Nezvykle rýchle zmeny vo svete a práve preto aj veľmi široký záber programov rozvoja však vytvoril priestor aj pre mnoho ďalších dokumentov. Sme o tom presvedčení, že okrem územného plánovania sme tam mohli uviesť a to ešte bez nároku na úplnosť, napríklad aj :

- **Miestnu Agendu 21,**
- **POD - Program obnovy dediny,**
- **Aarhuský dohovor – Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia,**
- **Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva**
- **Európsky dohovor o krajine**
- **Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja v SR**
- **Zelenú knihu za novú kultúru mestskej mobility**
- **Komunálnu energetickú koncepciu**
- **Komunálnu koncepciu zelene**
- **Dokument miestneho územného systému ekologickej stability a**
ďalšie, ako napríklad výsledky domácich i medzinárodných projektov:
 - **ReUrban Mobil**
 - **Ecocity- udržateľný rozvoj mesta podporovaný vhodnou dopravou**
 - **Zdravé mestá**
 - **Dedina-ulica parkom**
 - **Environmentálny program OSN : Zasadíme o miliardu viac stromov v roku 2008**
a v neposlednom rade aj dnes prejednávaný projekt :
AGENDA 21- Trvalo udržateľný rozvoj obcí

Týmto dlhým zoznamom sme chceli zdôrazniť iba jednu vec:

ťažko nájsť takú oblasť, ktorá by do programu rozvoja mesta, alebo obce nepatrila. Patrí tam všetko, čo prispieva k zabezpečeniu **kvality nášho života** a k zabezpečeniu **trvalej udržateľnosti života** na tejto krásnej, modrej planéte . Určite je aj tak husto používaný **rozvoj** dôležitý, ale len dovtedy, kým neohrozuje udržateľnosť života.

Je dobré vedieť a vidieť, že okrem vojen, hladovania a zabíjania, na svete sú aj iné, čisté, ušľachtilé aktivity, do ktorých sa zapája stále viac ľudí a rád dodávame, že aj u nás. Nič nemení na tejto skutočnosti ani to, že určitý podiel na tom má aj prebúdajúci sa pud sebazáchovy ľudstva.

Jedným z cieľov prípravy PHSR je zapojiť čo najviac ľudí do prípravy spoločnej budúcnosti obce, či mesta, naučiť ich starať sa o seba, o budúcnosť svojej rodiny, svojej ulice a svojho mesta.

PHSR je aj v tejto skrátenej forme dosť komplikovaný názov. Konkrétne menuje iba hospodársky a sociálny rozvoj, ale odsek 1 b, paragrafu 10 zákona č.503/2001 Z.z.upresňuje, že:

„ PHSR obce je strednodobý programový dokument, ktorý obsahuje najmä úlohy a prvoradé potreby v rozvoji **technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry**, v starostlivosti o **životné prostredie**, vo **vzdelávaní**, v **kultúre** a v ďalších oblastiach podľa §3 ods.2“. V tomto paragrafe sa však nachádza **ďalších 13 oblastí**, ktoré vlastne pokrývajú všetko, tak ako je to zhrnuté v už citovanom paragrafe č.17 :

„ **všestranný rozvoj ... územia a zabezpečenia potrieb ... obyvateľov ...**“

V poslednej novele zákona NR SR č.237/2000 Z.z. o územnom plánovaní sa uvádza veľmi podobná a široká formulácia :

„ územným plánovaním sa sústavne a komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, určujú sa jeho zásady, navrhuje sa vecná a časová koordinácia činností ovplyvňujúcich životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrnohistorické hodnoty územia, územný rozvoj a tvorbu krajiny v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja. Územné plánovanie vytvára predpoklady na trvalý súlad všetkých činností v území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, na šetrné využívanie prírodných zdrojov a na zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt.“

Je dosť ťažké nájsť niečo, čo sa tam nedostalo.

Určite nie je náhodou dokonca ani to, že táto novela „ výrazne mení pozíciu človeka ku krajine.

Už nie je v popredí **človek, ktorý ovláda prírodu, ale človek vnímavý a pokorný k prírode**. Zdôrazňuje sa ekologicky optimálne priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, šetrné využívanie prírodných zdrojov, únosné zaťaženie územia “.

(Opäť som čerpal z časopisu **Životné prostredie** (5/ 2000) , autor článku Peter Jančura.)

Pred záverom tohto príspevku dovoľte mi ešte spomenúť jednu z vyššie uvedených medzinárodných dohôd, ktorá je niečím novým a nezvyklým v týchto končinách a podľa nášho názoru veľmi úzko súvisí aj s Miestnou Agendou 21, aj s územným plánovaním, ako i s PHSR.

Je to **Aarhuský dohovor**, ktorý prezident republiky podpísal 31.októbra 2005 a do platnosti vstúpil od 5.marca 2006.

Už aj názov má dosť nezvyklý a zložitý(bol uvedený vyššie). Stojí na troch pilieroch:

1. Prvý pilier deklaruje právo verejnosti na prístup k informáciám o životnom prostredí. Na prvé počutie nič nového, o slobodnom prístupe k informáciám u nás platí zákon už od mája 2000. **ALE :**
2. Druhý pilier hovorí o účasti verejnosti na rozhodovacom procese, zavádza také systémy rozhodovania, ktoré umožnia aktívnu účasť verejnosti na rozhodovaní o konkrétnych významných činnostiach, plánoch, programoch a politikách a na tvorbe a schvaľovaní všeobecne záväzných predpisov, ktoré môžu mať významný vplyv na životné prostredie.
3. Tretí pilier sa týka prístupu verejnosti k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia. Vytvára garancie toho, aby každý, koho environmentálne práva boli porušené, mal možnosť spravodlivého posúdenia nezávislými orgánmi(napríklad súdmi). Ustanovuje aj niektoré ďalšie práva verejnosti, týkajúce sa ovplyvňovania konania verejných inštitúcií, právnických a fyzických osôb z hľadiska požiadaviek ochrany životného prostredia, ako aj prístupu verejnosti k spravodlivosti.

(Informácie boli čerpané z časopisu ENVIROMAGAZÍN 1/2006, článok „Aarhuský dohovor platí aj na Slovensku“, autor Ing.Janka Dulayová)

Sú to veci skutočne mimoriadne a pravdepodobne nikoho netreba presvedčovať o tom, že sú to kroky na ceste k novej, inej, vyspelejšej a dúfajme, že aj lepšej ľudskej civilizácii.

Určite nie je otázkou náhody ani to, že od určitého času po celom svete sústavne vznikajú novšie a novšie aktivity a hnutia, ktoré idú podobným smerom a v určitom bode sa stretávajú .

Neprotirečia si, práve naopak, navzájom sa doplňujú, niekedy sa aj duplujú, ale v konečnom dôsledku spolupatria podmienky pre novú, lepšiu budúcnosť.

Preto je dobré, že sa rieši projekt AGENDA 21, je dobré že sa na Slovensku riešia také dôležité, nové veci, o ktorých sme dnes mali a ešte budeme mať možnosť počuť a je dobré, že naše kraje, mesta a obce tvoria svoje programy rozvoja.

Vzájomný vzťah týchto aktivít i vznikajúcich dokumentov nie je zatiaľ oficiálne určený. Nedá sa vylúčiť, že je to tak aj dobre. Môžu sa vytvoriť prirodzené súvislosti a nadväznosti medzi nimi, keď je pravdou to, že ich cieľ je spoločný.

Dnes je to tak, že programy rozvoja určitým prirodzeným spôsobom zastrešujú tie ostatné, vytvárajúc spoločného menovateľa všetkých snažení. Dôležité zmeny a nové vstupy sa prejavujú v pravidelnej aktualizácii programov rozvoja miest a obcí, ale odbornú, záväznú formu, či formuláciu nadobudnú až v aktualizácii územnoplánovacej dokumentácie.

Sme radi, že tieto aktivity sú také bohaté. Je pre nás cťou, že sa na tom môžeme podieľať a môžeme s Vami spolupracovať.

V Dunajskej Lužnej, 10.apríla 2008

Ing. Karol Gémesi